

על | - על דברי על הבנקים לאורך שנים | פרק א' - פרק א' - ההתפתחויות בפעילות מערכת הבנקאות בישראל התחיות בפעילות מערכת הבנקאות בישראל | פרק ב' - ההתפתחויות העיקריות בפעילות המאזנית והחוץ - מאזנית | פרק ג' - התוצאות העסקיות של מערכת הבנקאות | פרק ד' - הלימות ההון והמינוף | פרק ה' - הסיכונים | פרק ו' - התפתחות התפיסה של הפיקוח על הבנקים בתחום הצרכני

פרק ז' - פעילות הפיקוח על הבנקים | הקדמה - דברי המפקח על הבנקים | דברי המפקחים על הבנקים לאורך השנים | פרק א' - ההתפתחויות בפעילות מערכת הבנקאות בישראל | פרק ב' - ההתפתחויות העיקריות בפעילות המאזנית והחוץ - מאזנית | פרק ג' - התוצאות העסקיות של מערכת הבנקאות | פרק ד' - הלימות ההון והמינוף | פרק ה' - הסיכונים | פרק ו' - התפתחות התפיסה הבנקים

פרק ז' - פעילות הפיקוח על הבנקים | הקדמה - דברי המפקח על הבנקים | דברי המפקחים על הבנקים לאורך השנים | פרק א' - ההתפתחויות בפעילות מערכת הבנקאות בישראל | פרק ב' - ההתפתחויות העיקריות בפעילות המאזנית והחוץ - מאזנית | פרק ג' - התוצאות העסקיות של מערכת הבנקאות | פרק ד' - הלימות ההון והמינוף | פרק ה' - הסיכונים | פרק ו' - התפתחות התפיסה של הפיקוח על הבנקים בתחום הצרכני | פרק ז' - פעילות הפיקוח על הבנקים | דברי המפקח על הבנקים | דברי המפקחים על הבנקים לאורך השנים | פרק א' - ההתפתחויות בפעילות מערכת הבנקאות בישראל | פרק ב' - ההתפתחויות העיקריות בפעילות המאזנית והחוץ - מאזנית | פרק ג' - התוצאות העסקיות של מערכת הבנקאות | פרק ד' - הלימות ההון והמינוף | פרק ה' - הסיכונים | פרק ו' - התפתחות התפיסה של הפיקוח על הבנקים בתחום הצרכני | פרק ז' - פעילות הפיקוח על הבנקים | דברי המפקח על הבנקים | דברי המפקחים על הבנקים לאורך

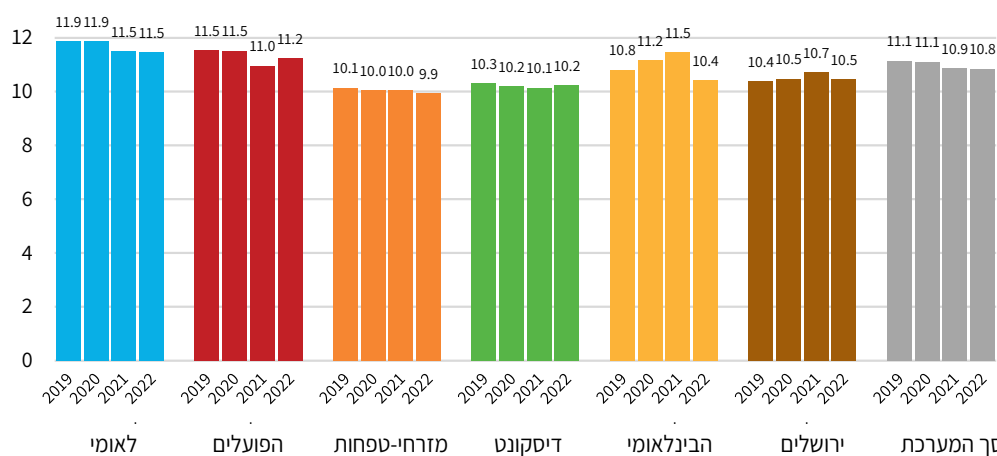
פרק ד' - הלימות ההון והמינוף

הלימות ההון והמינוף

יחס ההון העצמי רובד 1 של מערכת הבנקאות נותר יציב במהלך שנת 2022 והוא נאמד בכ-10.8% בהשוואה ל-10.9% בסוף שנת 2021, עם שונות בהתפתחותו של היחס הזה בין הבנקים השונים במערכת (איור ד' 1). במהלך השנה הרחיבו הבנקים את השימוש בכלים לניהול נכסי הסיכון וההון, שסייעו לשמירה על הנאותות של יחסי ההון. כמו כן נרשמה במהלך השנה התאוששות ביחס המינוף¹ (משיעור של 5.83% בסוף שנת 2021 לשיעור של 6.06% בסוף שנת 2022), לראשונה מאז משבר הקורונה, לנוכח צמיחה מהירה יותר בהון בהשוואה לחשיפות.

שונות בהתפתחות יחס ההון עצמי רובד 1 בין הבנקים במערכת

יחס ההון העצמי רובד 1, סך מערכת הבנקאות, 2018 עד 2022 | אחוזים **איור ד' - 1**

המקור: דוחות כספיים לציבור דיווחים לפיקוח על הבנקים ועיבודי הפיקוח על הבנקים.

ההון העצמי רובד 1 במערכת הבנקאות גדל במהלך שנת 2022 בכ-12.1% (בהשוואה לשיעור גידול של 9.6% במהלך שנת 2021) והסתכם בכ-158 מיליארד ש"ח (לוח 12). הרווחיות הגבוהה שהציגה המערכת (רווח נקי של 24 מיליארד ש"ח) והנפקת מניות לציבור על ידי הבנקים דיסקונט ולאומי (1.4 ו-2.7 מיליארד ש"ח בהתאמה), תרמו לגידולו של ההון. מנגד מיתנו חלוקות הדיבידנדים בסך 5.1 מיליארד ש"ח² (בהשוואה ל-5.4 מיליארד ש"ח במהלך שנת 2021) והירידה בשווי תיק אג"ח הזמין למכירה כתוצאה מעליית תשואות אג"ח³ את הגידול של ההון. בתוך כך העבירו במהלך השנה כמה בנקים אגרות חוב מהתיק הזמין למכירה לתיק המוחזק לפדיון על מנת להקטין את רמת החשיפה של הון הבנק ושל יחסי הלימות ההון לתנודות בשווקים.

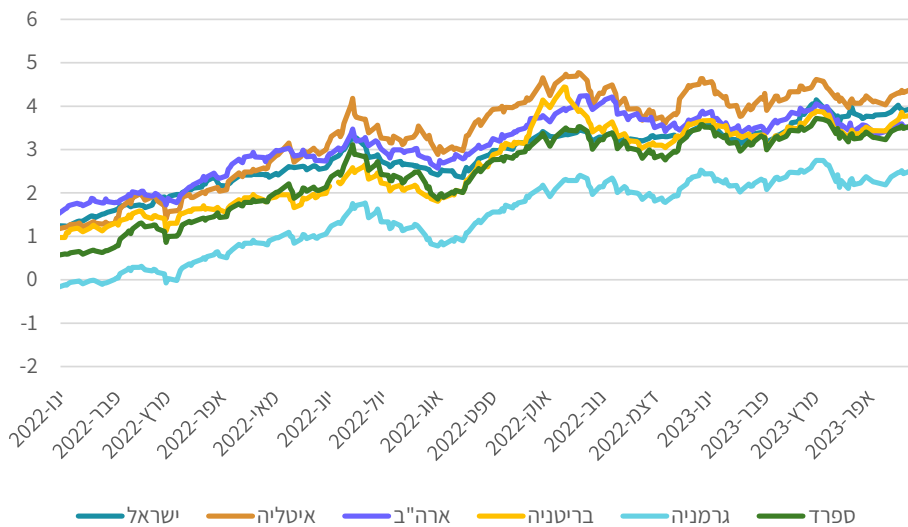
נכסי הסיכון גדלו במהלך התקופה בכ-12.2% (לוח 12), קצב שהוא גבוה בהשוואה לשיעור הצמיחה שנרשם במהלך שנת 2021 (11.4%) ובהשוואה למוצע שנתי של 4% בשנים 2019-2020. עיקר הגידול בנכסי הסיכון נובע על רקע הגידול המואץ בתיק האשראי מעלייה בנכסי סיכון האשראי, בעיקר באשראי למגזר העסקים הגדולים ובאשראי לדיור (להרחבה ראו פרק ה.2), שהביא לעליית משקלן של חשיפות האשראי לתאגידים (24.1% בדצמבר 2022 בהשוואה ל-21.4% בדצמבר 2021) ושל החשיפות בביטחון דירת מגורים (22.6% בדצמבר 2022 בהשוואה ל-21% בדצמבר 2021; לוח 13) מסך חשיפות האשראי. בנוסף פעלו צעדי האסדרה של הפיקוח על הבנקים,

¹ יחס המינוף מוגדר כיחס בין ההון רובד 1 מחולק בסך החשיפות (חשיפות מאזניות, חשיפות לנגזרים, חשיפות לעסקאות מימון ניירות ערך, ופריטים חוץ מאזניים).
² כולל גם חלק מחלוקת רווחי שנת 2021.
³ מנגד פעלה העלייה בתשואות אג"ח לקטון בהתחייבויות לזכויות העובדים במערכת, אך ההשפעה של הירידה בשווי תיק אג"ח הזמין למכירה משמעותית יותר ברמת המערכת.

עלייה בתשואות אג"ח במהלך שנת 2022

תשואה לפדיון של אג"ח ממשלתי לא צמוד בריבית קבועה ל-10 שנים, ינואר 2022 עד אפריל 2023 | אחוזים

איור ד' - 2

המקור: הבורסה לניירות ערך בת"א, bloomberg ועיבודי בנק ישראל.

שנועדו לחזק את יציבות המערכת, עדכון הוראת נב"ת 302 בגין משקל הסיכון לאשראי למימון קרקעות במינוף גבוה⁴ וכניסתה לתוקף של הקצאת ההון בגין מכשירים פיננסיים נגזרים - SA-CCR⁵ הובילו לעלייה נוספת בנכסי סיכון האשראי במהלך השנה. מיתון בגידולם של נכסי הסיכון הושג על ידי שימוש רחב יותר בכלים לניהול נכסי הסיכון. בתוך כך שיפרו הבנקים את יכולות ניהול נכסי הסיכון, במקביל להגדלת היקף רכישת ביטוחי האשראי במהלך השנה, שכן החובות המבוטחים מקבלים את משקל הסיכון שחל על הגוף המבטח, שהינו קטן מסיכון האשראי של הלווה.

בדומה ליחס ההון עצמי רוברד 1 נותר יחס ההון הכולל במהלך שנת 2022 יציב ונאמד בכ-13.9% בהשוואה ל-14% בדצמבר 2021 (לוח 12). הקיטון הקל ביחס ההון הכולל נובע מצמיחה בשיעור נמוך במקצת של בסיס ההון בהשוואה לנכסי הסיכון (גידול של כ-12.07%). במהלך שנת 2022 תרם גיוס האג"ח שמוכרות כהון רוברד 2 (Coco's) בשווי של כ-5.6 מיליארד ש"ח לגידול בבסיס ההון ומנגד פעלו סיוס ההכרה במכשירי ההון שאינם כשירים להיכלל בהון הפיקוחי (הון רוברד 1 נוסף) בשווי של כ-422 מיליון ש"ח ופדיון מוקדם של אג"ח שכשירים להיכלל בהון הפיקוחי (הון רוברד 2) בשווי של כ-2 מיליארד ש"ח לשחיקתו של בסיס ההון.

לראשונה מתחילת משבר הקורונה נרשם במהלך שנת 2022 שיפור ביחס המינוף. יחס המינוף עלה לרמה של 6.06% וזאת בהשוואה לשיעור של 5.83% בדצמבר 2021 (לוח 14). השיפור שחל ביחס המינוף של מערכת הבנקאות במהלך שנת 2022 נובע משיעור צמיחה מהיר יותר של ההון רוברד 1 (11.7%) בהשוואה לשיעור הגידול של החשיפות - 7.5%, שהוא נמוך משמעותית מממוצע שיעור צמיחת החשיפות בשנתיים האחרונות - 16.7%.

⁴ הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 302. תאגיד בנקאי רשאי לפרוס את השפעת השינוי במשקל הסיכון על יחס הלימות ההון בגין מלאי ההלוואות הקיים אצלו ביום התחילה, בשיעורים רבעוניים קבועים עד ליום 30 ביוני 2023.

⁵ הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 203A "טיפול בסיכון אשראי של צד נגדי" מאמצת את ההוראה של ועדת באזל לחישוב חשיפה לסיכון אשראי צד נגדי בגישה הסטנדרטית, בהתאמות הנדרשות למערכת הבנקאות בישראל. תחילת יישום ההוראה החל מתאריך 1 ביולי 2022.

התפתחות הלימות ההון במערכת הבנקאות הישראלית לאורך השנים

הונו של בנק נחשב כ"הון הולם" אם הוא יכול לשמש ככרית לספיגת הפסדים בלתי צפויים שנובעים מחשיפה למכלול הסיכונים שכרוכים במסגרת הפעילות השוטפת (סיכוני אשראי, סיכוני שוק, סיכונים תפעוליים וכו'). יעדי ההון והמינוף שהתפתחו במהלך השנים נועדו לוודא שרמת ההון של הבנקים במערכת הולמת את מכלול הסיכונים שלהם הם חשופים.

הבנקים בישראל לא נדרשו עד שנת 1989 לעמוד ביחסי הון מזעריים והלימות ההון של הבנקים נאמדה על ידי בחינת היחס שבין ההון לסך הנכסים או הפיקדונות ועל ידי היחס שבין ההון לסך הנכסים המשוקללים, שהוגדרו אז כנכסים (מאזניים וחוכף-מאזניים) שנושאים סיכון עודף, קרי, סך הנכסים בניכוי נכסים נזילים, אשראי לממשלה ואג"ח ממשלתיות (איור ד'-3). בשנת 1989 הוחלט לדרוש מהבנקים בישראל יחס הון מזערי בשיעור של 8%, שיחושב כיחס בין ההון לבין סך הנכסים המשוקללים (להלן: "יחס ההון לרכיבי סיכון") בהתאם להמלצות ועדת באזל שדנה בחיזוק הלימות ההון של הבנקים⁶ ("באזל ו"), בעיקר בתחום סיכון האשראי. עם זאת עלה כי המלצות אלה לא שיקפו נאמנה את חשיפתו של הבנק לסיכונים נוספים (סיכוני שוק, סיכונים תפעוליים, היבטי ממשל תאגידי וכו'). משכך המליצה ועדת באזל בחודש ינואר 1996 לאמץ דרישות הון נוספות בגין סיכוני שוק. הפיקוח על הבנקים בישראל לא אימץ מייד את המלצות אלה ותחילה העלה המפקח על הבנקים בישראל בחודש מרץ 1999 את יחס ההון המזערי הנדרש לשיעור של 9%, כדי לחזק את הלימות ההון של מערכת הבנקאות הישראלית ולאחר מכן, בחודש ספטמבר 2000, יושומו בישראל בהתאם להמלצת ועדת באזל הדרישות להקצאת הון נוספת בגין סיכוני שוק.

בחודש יוני 2006 פרסמה ועדת באזל המלצות שנועדו לשפר את הלימות ההון ואת הקצאת ההון בגין מכלול הסיכונים שלהם חשופים הבנקים ("באזל ו"). ההמלצות נחלקו לשלושה נדבכים: (1) דרישות הון מזעריות – במסגרתן נכללה המלצה להגדלת יעד ההון לשיעור של 12.5%; (2) שיפור תהליך הפיקוח והבקרה על הלימות ההון;⁷ (3) הגברת משמעת שוק על ידי הרחבת הגילוי לציבור. בישראל אומצו המלצות אלה בסוף שנת 2008.

כעבור מספר שנים, כחלק מלקחי המשבר הפיננסי העולמי בשנים 2007-2009, פרסמה ועדת באזל בדצמבר 2010⁸ מסגרת עבודה מעודכנת לדרישות הון ונזילות ("באזל ו"). ההמלצות נועדו לחזק את עמידותה של מערכת הבנקאות ולשפר את יכולתה לספוג זעזועים בלתי צפויים. בישראל הוטמעו המלצות אלה בהוראות הפיקוח על הבנקים ובשנת 2012 החלו התאגידים הבנקאיים ליישמן. הוראות אלה כללו בין היתר דרישה לעמידה בשני יעדי הון מזעריים – הון עצמי רובד 1 ויחס הון כולל.⁹ בנוסף נדרשים התאגידים הבנקאיים החל משנת 2014 להקצות הון בגין החשיפה לאשראי לדיור בשיעור של 1% מיתרת תיק האשראי לדיור. כלי משלים ליחסי ההון מבוססי הסיכון הינו יחס המינוף שאומץ בישראל החל מחודש אפריל 2015 והוא מחייב את הבנקים לרתק רמה מזערית של הון בהתאם להיקף פעילותם, ללא קשר למאפייני הסיכון שלהם.

בעקבות יישום המלצות ועדות באזל ועמידתם של כלל הבנקים ביחסי ההון המזעריים שנקבעו, חל שיפור משמעותי ביכולתן של מערכות בנקאות לעמוד בזעזועים חיצוניים ובלתי צפויים.

⁶ המתכונת שגיבשה הועדה התייחסה בעיקר לסיכון האשראי והיא כללה מיון של הנכסים המאזניים והחוכף-מאזניים לקטגוריות סיכון וייחוס של משקל סיכון לכל קטגוריה, על מנת לסכם את סך נכסי הסיכון המשוקללים לצורך חישוב יחס ההון לרכיבי הסיכון. הגדרה חדשה של בסיס ההון (הון ראשוני ומשני) נקבעה וכן נקבע שיעור מזערי של יחס הון משוקלל (8%), אשר יושג בשלבים עד שנת 1992.

⁷ במסגרת הנדבך השני נכללה המסגרת שכוללת לתהליך הסקירה הפיקוחית (SREP- supervisory Review and evaluation process) ולתהליך הסקירה הפנימי בתאגידים הבנקאיים (ICAAP – internal capital adequacy assessment process).

⁸ במהלך שנת 2010 פרסם הפיקוח על הבנקים מדיניות הון לתקופת ביניים, שלפיה עד סוף שנת 2010 לא יפחת יחס הון הליבה מ-7.5%.

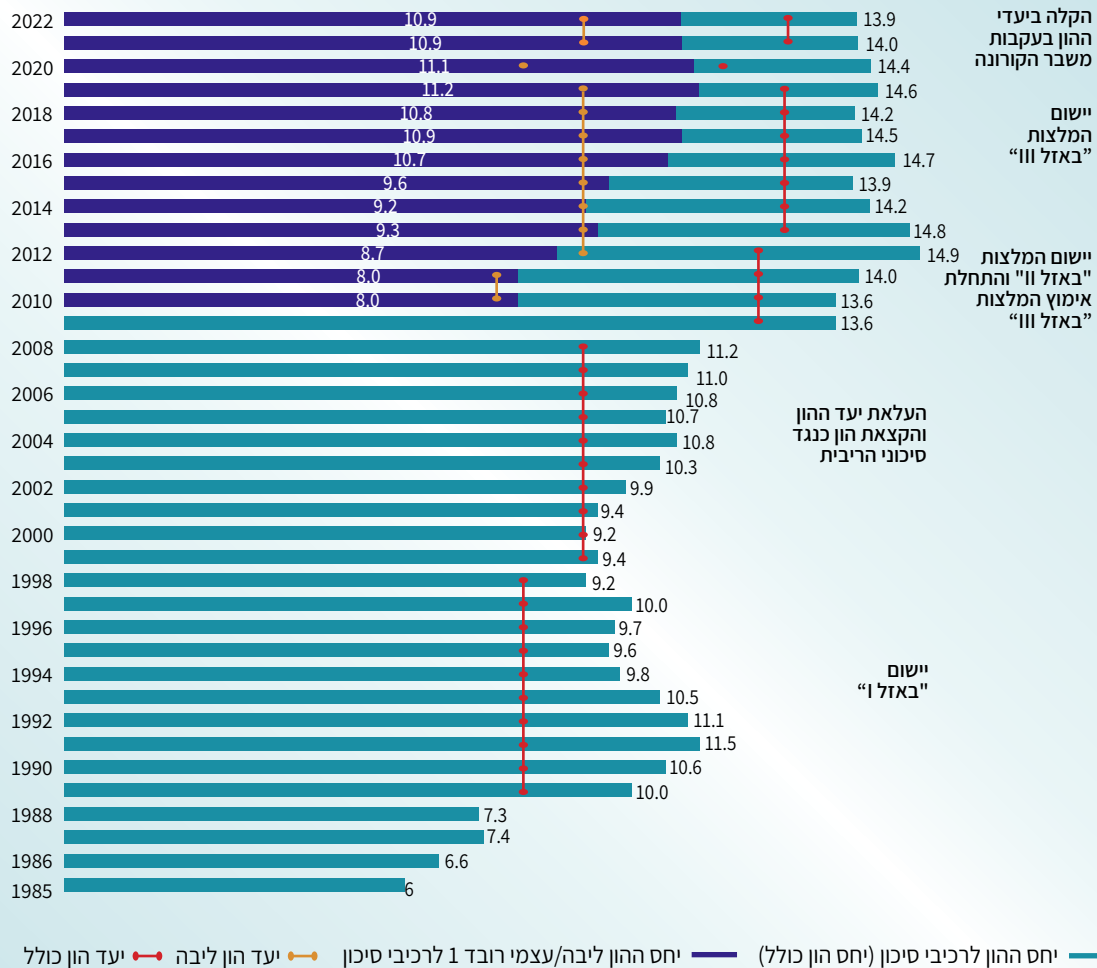
⁹ בחודש מרץ 2012 פרסם הפיקוח על הבנקים כי כל התאגידים הבנקאיים נדרשים עד חודש ינואר 2015 לעמוד ביחס הון ליבה מזערי של 9% ושתאגידים בנקאיים שסך נכסיהם מסך נכסי המערכת גבוה מ-20%, נדרשים עד חודש ינואר 2017 לעמוד ביחס הון ליבה מזערי של 10%. בחודש יוני 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים כי כל התאגידים הבנקאיים נדרשים לעמוד ביחס הון כולל בשיעור של 12.5% (עד חודש ינואר 2015) ויעד הון כולל בשיעור של 13.5% עבור תאגידים בנקאיים שנדרשים ליעד הון עצמי רובד 1 בשיעור של 10% יעמוד על 13.5% (עד חודש ינואר 2017).

יעדי ההון והמינוף שהתפתחו במהלך השנים נועדו לוודא שרמת ההון של הבנקים במערכת הולמת את מכלול הסיכונים שלהם הם חשובים

יחסי הלימות ההון במערכת הבנקאות הישראלית, 1985 עד 2022 | אחוזים

איור ד' - 3

הערות:

- עד שנת 1989 היחס חושב כסך ההון לסך רכיבי הסיכון (סך הנכסים למעט נכסים נזילים, אשראי לממשלה ואגרות חוב ממשלתיות).
- החל מ-1989 שונתה שיטת חישוב יחס ההון לרכיבי הסיכון בהתאם להוראות "באזל ו", ונקבע יעד הון מזערי בשיעור של 8%.
- מחודש דצמבר 2009 נדרשו הבנקים להקצות הון בהתאם ליישום ההוראה החדשה שפעלה לאימוץ המלצות "באזל ו".
- החל משנת 2010 החלו הבנקים לאמץ את יחס הון הליבה (לימים יחס הון עצמי רובד 1).
- טרם פרסום ההמלצות הסופיות של "באזל ו", קבע המפקח על הבנקים מדיניות הון לתקופת ביניים שלפיה עד סוף שנת 2010 יחס הון הליבה לא יפחת משיעור של 7.5%.
- החל משנת 2012 נדרשו הבנקים לעמוד ביעד מזערי בשיעור של 9% עבור יחס הון הליבה (10% לבנקים שסך הנכסים שלהם ביחס לסך נכסי מערכת הבנקאות גדול מ-20%).
- החל משנת 2013 נדרשו הבנקים לעמוד ביעד מזערי בשיעור של 12.5% עבור יחס ההון הכולל (13.5% לבנקים שסך הנכסים שלהם ביחס לסך נכסי מערכת הבנקאות גדול מ-20%).
- במהלך משבר הקורונה ניתנה הקלה בשיעור של נקודת אחוז ביחסי ההון.

המקור: דוחות כספיים לציבור ועיבודי הפיקוח על הבנקים.